

جمعیت‌شناسی اقتصادی - اجتماعی

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: روش‌های مقدماتی تحلیل جمعیت

هدف کلی

جمعیت‌شناسی به عنوان علم شناخت پدیده‌ها و مسائل جمعیتی به حوزه‌های مختلفی تقسیم می‌شود. برخلاف جمعیت‌شناسی محض که به تحلیل کمی ساختار و حرکات جمعیت با استفاده از مدل‌های کمی و ریاضی می‌پردازد، در جمعیت‌شناسی اقتصادی - اجتماعی دانشجویان با چگونگی تغییرات و تحولات جمعیت جهان و روند تغییرات آن و نیز تبیین علل تغییرات جمعیت، تعیین‌کننده‌های تغییرات جمعیت، تأثیر و تأثر و روابط متقابل موجود میان متغیرهای جمعیتی و عوامل غیرجمعیتی آشنا می‌شوند.

سرفصل‌های درس

جلسه اول: سیمای جمعیت جهان، روندهای گذشته و چشم‌انداز آینده، رشد و تغییرات جمعیت زمین، توزیع جغرافیایی جمعیت زمین، دورنمای رشد جمعیت جهان.

جلسه دوم: اندیشه‌ها و نظریه‌های جمعیتی، طرفداران افزایش جمعیت، مخالفان افزایش جمعیت، طرفداران جمعیت ثابت، و دیدگاه حدّ متناسب جمعیت.

جلسه سوم: ادامه اندیشه‌ها و نظریه‌های جمعیتی: نظریه جمعیت‌شناختی توماس رابرت مالتوس، مالتوس در مقابل گودوین و کندرسه، دیدگاه مالتوس در زمینه جمعیت، پیش‌گیری از بیش جمعیتی، مخالفت با قانون فقر.

جلسه چهارم: ادامه نظریه جمعیت‌شناختی رابرت مالتوس: زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی شکل‌گیری نظریه‌ی مالتوس، انتقادهای وارد بر نظریه مالتوس، موافقین و مخالفین نظریه مالتوس، مالتوزیانیسم و مارکسیسم، مارکس و مالتوس در جستجوی قوانین فقر، نظریه ارزش اضافی و مسأله جمعیت.

جلسه پنجم: تعیین‌کننده‌های باروری: تعیین‌کننده‌های بلا فصل باروری، مدل متغیرهای بینابین، چارچوب تعیین‌کننده‌های بلا فصل.

جلسه ششم: ادامه باروری: برخی عوامل زمینه‌ای مؤثر بر باروری.

جلسه هفتم: تبیین گذار باروری: نظریه‌های باروری، نظریه گذار جمعیت‌شناختی، نظریه پاسخ چندوجهی، نظریه‌های اقتصادی باروری، نظریه هزینه‌ها و منافع فرزندان.

جلسه هشتم: ادامه تبیین گذار باروری: چارچوب عرضه و تقاضا و هزینه‌های تنظیم باروری، نظریه جریان ثروت بین‌نسلی، نظریه برابری جنسیتی.

جلسه نهم: مرگ‌ومیر و اختلال در سلامتی: گذار مرگ‌ومیر، گذار اپیدمیولوژیک، ناتوانی و اختلال در سلامتی، تبیین تفاوت‌های اقتصادی و اجتماعی مرگ‌ومیر،

جلسه دهم: مهاجرت: برخی مسائل اولیه، مهاجرت‌های داخلی و بین‌المللی، مهاجرت خالص و ناخالص.

جلسه یازدهم: ادامه مهاجرت: نظریه‌های و قوانین مهاجرت، قوانین مهاجرت راونشتاین، چارچوب مفهومی اورت. اس. لی، نظریه وابستگی، مدل مهاجرت تودارو، رویکرد بازیابی تعادل، نظریه آرتور لویس، پیامدهای مهاجرت.

جلسه دوازدهم: گذار جمعیت‌شناختی، فرآیند شکل‌گیری و تکوین نظریه گذار جمعیت‌شناختی، گذار جمعیت‌شناختی در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه، برخی محدودیت‌های نظریه گذار جمعیت‌شناختی.

جلسه سیزدهم: ادامه گذار جمعیت‌شناختی: پنجره فرصت، پاداش جمعیتی، گذار جمعیت‌شناختی دوم، چالش‌ها و مسائل برآمده از گذار جمعیت‌شناختی دوم.

جلسه چهاردهم: جمعیت، محیط زیست و منابع طبیعی: سیر تکاملی موضوع جمعیت، محیط زیست و منابع در قرن بیستم، رویکردهای تبیینی.

جلسه پانزدهم: ادامه جمعیت، محیط زیست و منابع طبیعی: تعامل میان جمعیت، محیط زیست و منابع طبیعی، حجم و رشد جمعیت، روندها و مسائل زیست‌محیطی، توزیع جمعیت، روندها و مسائل زیست‌محیطی، ترکیب جمعیت، روندها و مسائل زیست‌محیطی، تأثیر محیط زیست بر جمعیت.

جلسه شانزدهم: سیاست‌های جمعیتی: تعریف سیاست جمعیتی، دوگانگی در سیاست‌گذاری‌های جمعیتی در مقیاس بین‌المللی، هدف سیاست‌گذاری‌های جمعیتی، سیاست‌های جمعیتی و الگوی توسعه انسانی پایدار، انواع سیاست‌های جمعیتی.

منابع

منبع اصلی

حسینی، حاتم (۱۳۸۶). جمعیت‌شناسی اقتصادی اجتماعی و تنظیم خانواده، چاپ پنجم، ویراست دوم، همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.

منابع جانبی

زنجانی، حبیب‌الله، محمد میرزایی، کامل شادپور و امیر هوشنگ مهریار (۱۳۷۸). جمعیت، توسعه و بهداشت باروری، تهران: نشر و تبلیغ بشری (فصل‌های ۲، ۴، ۵، ۶ و ۷).

میرزایی، محمد (۱۳۸۴). جمعیت و توسعه با تأکید بر ایران: ده مقاله، تهران: انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه (۶ مقاله‌ی بخش اول).

ویکس، جان (۱۳۹۵). جمعیت: مقدمه‌ای بر مفاهیم و موضوعات، ترجمه الهه میرزایی، تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور (فصل‌های ۲، ۳، ۵، ۶، ۷ و ۸).

لوکاس، دیوید و پاول میر (۱۳۸۱). درآمدی بر مطالعات جمعیتی، ترجمه حسین محمودیان، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران (فصل‌های ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۲ و ۱۳).

زارع، بیژن (۱۳۸۴). جمعیت‌شناسی اقتصادی و اجتماعی، تهران: انتشارات سمت (فصل‌های ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶).

سیدمیرزایی، سیدمحمد (۱۳۸۱). جمعیت‌شناسی عمومی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی (فصل‌های ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶ و ۱۷).

زنجانی، حبیب‌الله (۱۳۸۰). مهاجرت، تهران: انتشارات سمت (فصل‌های ۲، ۴، ۶ و ۷).

کتابی، احمد (۱۳۷۷). درآمدی بر اندیشه‌ها و نظریه‌های جمعیتی، چاپ چهارم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۷۹). ساختار سنی جمعیت، شیراز: انتشارات نوید شیراز.

صندوق جمعیت سازمان ملل متحد (۱۳۸۴). جمعیت جهان در سال ۲۰۰۰: جمعیت، فقر و امکانات، ترجمه سیدمحمد سیدمیرزایی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

بوتول، گاستن (۱۳۷۰). اضافه جمعیت، ترجمه حسن پویان، تهران: انتشارات چاپخش.

فووت، دیوید و دانیل استافمن (۱۳۸۱). انفجار جمعیت، ترجمه مصطفی میراسلامی، تهران: انتشارات انستیتو ایزایران.

مک‌ایودی، کالین و ریچارد جونز (۱۳۶۹). اطلس تاریخی جمعیت جهان، ترجمه فریدون فاطمی، تهران: نشر مرکز.

فدراسیون بین‌المللی زنان و مامایی و شورای جمعیت نیویورک (۱۳۶۸). باروری و جمعیت، ترجمه زهرا پورانصاری و علی ناصری، تهران: مرکز نشر دانشگاهی (فصل‌های ۲، ۳، ۴ و ۵).

وحیدی، پریدخت (۱۳۶۴). مهاجرت بین‌المللی و پیامدهای آن، تهران: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.

امانی، مهدی (۱۳۷۸). جمعیت‌شناسی جهان، تهران: انتشارات سمت.

هیر، دیوید. ام (۱۳۸۰). جامعه و جمعیت: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی جمعیت، ترجمه یعقوب فروتن، مازندران: انتشارات دانشگاه مازندران (فصل‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ و ۱۰).

لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۶۸). نظریات مهاجرت، شیراز: انتشارات نوید.

فیندلی، سلی (۱۳۷۳). برنامه‌ریزی مهاجرت‌های داخلی، ترجمه عبدالعلی لهسایی‌زاده، شیراز: انتشارات نوید.

بهنام، جمشید (۱۳۴۸). جمعیت‌شناسی عمومی، تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.

کلود شاستلند، ژان و ژان کلود شنه (۱۳۷۸). جمعیت جهان، چالش‌ها و مسایل آن، جلد اول، ترجمه سیدمحمد سیدمیرزایی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

کلود شاستلند، ژان و ژان کلود شنه (۱۳۸۰). جمعیت جهان، چالش‌ها و مسایل آن، جلد دوم، ترجمه سیدمحمد سیدمیرزایی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

توانایان‌فرد، حسن (۱۳۶۸). اقتصاد جمعیت، نشر مؤلف.

پرسا، رولان (۱۳۵۳). جمعیت‌شناسی اجتماعی، ترجمه منوچهر محسنی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

تودارو، مایکل (۱۳۷۰). توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول، چاپ پنجم، تهران: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (فصل‌های ۶، ۷ و ۹).

زلینسکی، ویلبر (۱۳۷۰). مقدمه‌ای بر جغرافیای جمعیت، ترجمه فیروز جمالی، تهران: انتشارات سمت.

ژرژ، پیر (۱۳۷۱). جغرافیای جمعیت، ترجمه سیروس سهامی، تهران: نشر نیکا.

زنجانی، حبیب‌الله (۱۳۷۱). جمعیت و توسعه: مجموعه مقالات، تهران: انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری در ایران.

سووی، آلفرد (۱۳۵۷). مالتوس و دو مارکس، ترجمه ابراهیم صدقیانی، تهران: انتشارات امیرکبیر.

آشفته‌تهرانی، امیر (۱۳۷۲). جامعه‌شناسی جمعیت، اصفهان: مؤسسه انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان.

فرید، یدالله (۱۳۸۳). جغرافیای جمعیت، چاپ پنجم تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.

افشارکهن، جواد و رسول صادقی (۱۳۸۵). تعامل جمعیت و نظام اجتماعی، رویکردی جامعه‌شناختی به مسأله جمعیت‌نامہ انجمن جمعیت‌شناسی ایران، سال یکم، شماره ۲، صص ۱۹۵-۲۱۵.

میرزایی، محمد و عباس عسکری ندوشن (۱۳۸۵). برنامه‌های توسعه، رویدادهای سیاسی بین‌الملل و جهت‌گیری مباحث جمعیت‌شناختی در قرن بیستم، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، سال یکم، شماره ۱، صص ۸۱-۱۰۳.

میرزایی، محمد، منصور وثوقی و محسن ابراهیم‌پور (۱۳۸۴). تغییرات نظری و مفهومی در نظریات جمعیت‌شناسی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۵، صص ۱-۲۴.

- Potts, Malcolm, and Peter Selman. (1979). *Society and Fertility*, England, MacDonald and Evans. Abdolali. (1381). *Migration and Urbanization*, Shiraz, Zar Publication
- Hawthorn, Geoffrey. (1970). *The Sociology of Fertility*, London, The Macmillan Company.
- Cho, Lee J, Wilson H. Grabill, and Donald j. Bogue. (1970). *Differential Fertility in the United States*, Community and family Studies Center, University of Chicago.
- Eberstadt, Nick. (1981). *Fertility Decline in the Less develop Countries*, New York, Prager Publishers.
- Andorka, Rudolf. (1978). *Determinants of Fertility in Advanced Societies*, London, Methuen and Co LTD.
- Bhende, Asha A. and Tara kAnitkar. (1994). *Principles of Population Studies*, Sixth Revised Edition, Himalaya Publishing House.
- Davis, Kingsley, and Mikhail s. Bernstam. (1990). *Resources, Environment, and Population: Present Knowledge, Future Options*, New York, Oxford University Press.
- United Nations Population Division. (2004). *World Fertility Report: 2003*, New York.
- United Nations. (2004). *World Population Monitoring 2003: Population, education and Development*, New York.
- United Nations. (2004). *World Population to 2300*, New York.
- Anderso, Jim, Stev Maharey, Margaret Wilson, Lianne Dalziel, and Marian Hobbs. (2003). *Population and Sustainable Development*.
- Weeks, John R. (2002). *Population: An Introduction to Concepts and Issues*, Seventh Edition, Wadsworth Publishing Company.